

Rich. Willerslev: Studier i dansk industrihistorie 1850

—1880. Handelshøjskolen

i København, skriftrække A, 7. Einar Harcks Forlag. Kbh.

1952. 301 sider. Kr. 25,—. (Disputats).

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/leo/leo_0017-PDF/leo_0017_81577.pdf

pdf genereret den : 20-1-2006

lingen sig i det store og hele som en repetition af velkendt stof, hvis tilknytning til bogens hovedemne til dels er af en noget løsere karakter. Dette gælder i særdeleshed om det meget lange kap. 6, hvori forfatteren på en iøvrigt særdeles klar og udmærket måde drøfter en række spørgsmål vedrørende de driftsøkonomiske grundbegreber: omkostninger, indtægter, overskud og kapital. Mange af disse ting kunde uden skade for sammenhængen have været udeladt. Ikke desto mindre er bogen i kraft af de specielle risikoteoretiske afsnit i høj grad et studium værd.

Svend Fredens.

Rich. Willerslev: Studier i dansk industrihistorie 1850—1880. Handelshøjskolen i København, skriftrække A, 7. Einar Harecks Forlag. Kbh. 1952. 301 sider. Kr. 25,—. (Disputats).

Da dr. Willerslev i december 1952 erhvervede sin grad, havde han allerede en betydelig økonomisk-historisk produktion bag sig. Han har behandlet organisationsformen i det første ostindiske kompagni på Kristian den Fjerdes tid¹⁾, og han har skrevet om dansk sukkerhandel og sukkerproduktion i det 18. og 19. århundrede²⁾. Til disse ældre emner er senere kommet en værdifuld afhandling om studeeksporten³⁾, hvor et hidtil ukendt materiale er bragt for dagens lys, så at man nu talmæssigt set har grund under fødderne for dette hovedprodukts vedkommende i det 16. og 17. århundrede.

Vor økonomiske historie i det sidste hundrede år er som bekendt en temmelig øde ager, en skæbne, som den for øvrigt deler med den almindelige danske historie i samme tidsrum. Her har Willerslev imidlertid sat spaden i jorden på vigtige punkter. Han har behandlet toldremissionerne af 1842 og 1844⁴⁾, han har skrevet om de danske jernbaners anlæg⁵⁾ og om de københavnske arbejderes vilkår i deres tungeste år omkring 1870⁶⁾.

Willerslevs disputats falder i tre dele. Den første rummer et forsøg på at tilvejebringe et solidt talmateriale som grundlag for videre slutninger. De ældre folketællingers upålidelighed med hensyn til erhvervsforhold dokumenteres. Folk opgiver simpelthen ikke deres erhverv korrekt. Man vil ikke være ved, at man er almissenyder, og gamle og uarbejdsdygtige opgiver deres fordums erhverv. Man kan endvidere ikke skelne mellem arbejdere og tyende o. s. v. Også den egentlige industristatistik har store

¹⁾ Danmarks første aktieselskab, Hist. Tidsskr. 10. rk., VI bd.

²⁾ P. P. Svestrup og Rich. Willerslev, Den danske sukkerhandels og sukkerproduktions historie, Kbh. 1945.

³⁾ Dansk studehandel fra 1560 til 1660. Jyske samlinger. Ny række, II bd., 2. hefte. Århus 1952.

⁴⁾ Remissionen af 14. april 1842 og 27. marts 1844. Studie i dansk oversøisk handel. Nationaløk. Tidsskr., 4. hefte, 1945.

⁵⁾ I De danske Statsbaner 1847—1947, udg. af Generaldirektoratet for Statsbanerne, København 1947.

⁶⁾ Københavnske fabriksarbejderes og arbejdsmænds vilkår omkring 1870. Hist. Medd. om København, 4. rk., II bd., hefte 1—2, 1949.

lingen sig i det store og hele som en repetition af velkendt stof, hvis tilknytning til bogens hovedemne til dels er af en noget løsere karakter. Dette gælder i særdeleshed om det meget lange kap. 6, hvori forfatteren på en iøvrigt særdeles klar og udmærket måde drøfter en række spørgsmål vedrørende de driftsøkonomiske grundbegreber: omkostninger, indtægter, overskud og kapital. Mange af disse ting kunde uden skade for sammenhængen have været udeladt. Ikke desto mindre er bogen i kraft af de specielle risikoteoretiske afsnit i høj grad et studium værd.

Svend Fredens.

Rich. Willerslev: Studier i dansk industrihistorie 1850—1880. Handelshøjskolen i København, skriftrække A, 7. Einar Harecks Forlag. Kbh. 1952. 301 sider. Kr. 25,—. (Disputats).

Da dr. Willerslev i december 1952 erhvervede sin grad, havde han allerede en betydelig økonomisk-historisk produktion bag sig. Han har behandlet organisationsformen i det første ostindiske kompagni på Kristian den Fjerdes tid¹⁾, og han har skrevet om dansk sukkerhandel og sukkerproduktion i det 18. og 19. århundrede²⁾. Til disse ældre emner er senere kommet en værdifuld afhandling om studeeksporten³⁾, hvor et hidtil ukendt materiale er bragt for dagens lys, så at man nu talmæssigt set har grund under fødderne for dette hovedprodukts vedkommende i det 16. og 17. århundrede.

Vor økonomiske historie i det sidste hundrede år er som bekendt en temmelig øde ager, en skæbne, som den for øvrigt deler med den almindelige danske historie i samme tidsrum. Her har Willerslev imidlertid sat spaden i jorden på vigtige punkter. Han har behandlet toldremissionerne af 1842 og 1844⁴⁾, han har skrevet om de danske jernbaners anlæg⁵⁾ og om de københavnske arbejderes vilkår i deres tungeste år omkring 1870⁶⁾.

Willerslevs disputats falder i tre dele. Den første rummer et forsøg på at tilvejebringe et solidt talmateriale som grundlag for videre slutninger. De ældre folketællingers upålidelighed med hensyn til erhvervsforhold dokumenteres. Folk opgiver simpelthen ikke deres erhverv korrekt. Man vil ikke være ved, at man er almissenyder, og gamle og uarbejdsdygtige opgiver deres fordums erhverv. Man kan endvidere ikke skelne mellem arbejdere og tyende o. s. v. Også den egentlige industristatistik har store

¹⁾ Danmarks første aktieselskab, Hist. Tidsskr. 10. rk., VI bd.

²⁾ P. P. Sveistrup og Rich. Willerslev, Den danske sukkerhandels og sukkerproduktions historie, Kbh. 1945.

³⁾ Dansk studehandel fra 1560 til 1660. Jyske samlinger. Ny række, II bd., 2. hefte. Århus 1952.

⁴⁾ Remissionen af 14. april 1842 og 27. marts 1844. Studie i dansk oversøisk handel. Nationaløk. Tidsskr., 4. hefte, 1945.

⁵⁾ I De danske Statsbaner 1847—1947, udg. af Generaldirektoratet for Statsbanerne, København 1947.

⁶⁾ Københavnske fabriksarbejderes og arbejdsmænds vilkår omkring 1870. Hist. Medd. om København, 4. rk., II bd., hefte 1—2, 1949.

mangler, men disse mangler søger Willerslev at råde bod på ved et stort kulegravningsarbejde. For 1871/72 findes ikke færre end tre anvendelige kilderækker, d. v. s. de bliver først anvendelige, når de kritisk sættes i relation til hinanden. Det drejer sig om en industritælling, en erhvervs-tælling og en privat foranstaltet tælling af landets fabrikker. På dette grundlag opstiller forfatteren en revideret tælling af udførlig karakter i tabelform. Dette tabelværk er meget udførligt — ca. 50 sider. Den fremtidige historiker kommer ikke uden om dette arbejde, der belyser dansk industri på et meget afgørende punkt af dens historie under gründerperiodens voldsomme ekspansion.

Det således tilvejebragte materiale benyttes nu til en gennemgang af de enkelte industrigrenes historie, og der gøres rede for disses individuelle ejendommeligheder med hensyn til udvikling, ligesom også industriens geografiske udbredelse behandles.

Den industrielle revolutions klassiske storvirksomhed, bomuldsspinderiet, kommer ikke til at betyde noget i den danske udvikling i denne periode på grund af manglende toldbeskyttelse. Derimod mekaniseredes bomulds-vævningen tidligt, og andre tidligt mekaniserede virksomheder er sukkerindustrien og papirfabrikationen. Men også uden for de mekaniserede erhverv fandt et stærkt industrielt opsving sted. Det gjaldt således den rent manuelle handsketilvirkning, der i et par årtier udgjorde vor vigtigste eksportindustrigren, et forhold, der sikkert, som formodet af forfatteren, skyldtes de meget lave lønninger inden for hjemmeindustrien. Oplysninger af denne art viser i virkeligheden, hvorledes det, vi kalder den industrielle revolution, beroede på mange andre vigtige faktorer end anvendelsen af maskiner, således i vid udstrækning på forhold af rent organisatorisk karakter.

Den konklusion, som forfatteren drager af denne del af materialet, er, at det industrielle gennembrud i Danmark var i stærk udvikling inden det tidspunkt, hvortil man hidtil har henlagt det, nemlig i begyndelsen af halvfjerdserne. Willerslev advarer her kraftigt mod at tage aktieselskabsformen som et afgørende kriterium og støtter sin påstand på sit talmateriale.

Det sidste afsnit af værket rummer en række meget inciterende kapitler om en række forhold i forbindelse med industrien. Det gælder navnlig kapital- og kreditforhold. Den store opsparing, som fulgte med det ekstensive landbrug, gjorde ligefrem Danmark til en kreditnation omkring 1850. Den med opsparingen følgende lave rentefod tilskyndede til en investering, der i høj grad kom industrien til gode. En række nye banker formidlede denne investering til de nye industrielle aktieselskaber, der i mange tilfælde ligesom i Tyskland sattes i gang af bankerne. Disse afsnit er umiddelbart læselige for enhver, der interesserer sig for økonomisk historie. Men naturligvis udtømmer disse hastige kapitler ikke problemerne til bunds. De er faktisk hver især som henkastede skitser til monografiske skildringer. Forhåbentlig vil Willerslev selv forvandle adskillige af skitserne til udtømmende behandlinger af disse centrale problemer.

Willerslevs »fund« af det ovenomtalte statistiske materiale er blevet bogens skæbne; det har bestemt dens opbygning og vel også i nogen grad indsnævret dens sigte. Det blev ved den mundtlige handling af opponen-

terne gjort gældende, at doktoranden i sin glæde over at have konstateret industriel udvikling før 1870 havde overdrevet dennes betydning. Men ser man udviklingen 1850—1870 i relation til den foregående udviklingsløse periode, er man tilbøjelig til at give Willerslev ret. Der foregik noget meget betydningsfuldt inden for den danske industri i disse år, og det er Willerslevs fortjeneste at have fremdraget det — og ovenikøbet have givet os et talmateriale, der vil kunne udnyttes endnu af mange historikere. Bogen er en landvinding i det 19. århundredes Danmarkshistorie.

Jens Vibæk.

Joe S. Bain: Price Theory. Henry Holt and Company, New York. 1952.
461 sider. \$ 4,50.

I 1948 udgav Joe Bain en bog om »Pricing, Distribution, and Employment«. Den første del af denne er nu i en omarbejdet og udvidet form udgivet som en særskilt bog, »Price Theory«, der er tænkt anvendt som elementær lærebog i dette fag. Joe Bain har tidligere gennemført omfattende empiriske undersøgelser, men den foreliggende bog bærer kun i ringe grad præg heraf. Den er tænkt som en almen teori, konklusionerne er baseret på abstrakt analyse, og kun nu og da henvises til praktiske erfaringer.

Som en indføring i pristeorien udmærker Bains bog sig ved at være fort helt à jour. Således er Fellners tanker om, at virksomhederne i en branche med få medlemmer gennem stiltiende aftale kan nå hen mod, hvad han betegner som »joint maximization«, indarbejdet i systemet, og det på en måde, der er langt mere overbevisende og klar end Fellners egen fremstilling. Derimod er Neumann-Morgensterns spil-teori blot antydnet, men ikke forsøgt indbygget som et væsentligt led i pristeorien.

Efter anmelderens mening er afsnittene om oligopol og monopolistisk konkurrence de mest vellykkede. De er baseret på en grundlæggende sondring mellem monopolistisk konkurrence, der anvendes som betegnelse for en branche med et stort antal små sælgere af differentierede produkter, der ligger nær op ad hinanden; rent oligopol, hvor der er få sælgere af identiske produkter; og endelig differentieret oligopol, hvor markedet beherskes af nogle få sælgere, hvis produkter er differentierede men med høj substitutionsgrad. Det rene oligopol forekommer altså på det homogene marked, medens de to andre gælder for heterogene markeder.

Disse afsnit giver en fortrinlig oversigt over den moderne pristeori; dog må det erkendes, at det ville have lettet fremstillingen på flere punkter, hvis forfatteren havde haft kendskab til terminologien: autonom og konjunktural handlemåde.

Det må regnes som et plus ved bogen, at den ikke holder sig til den rene pristeori, men også indføjer salgsindsats og produkttilpasning som væsentlige led i analysen. Desuden er også sådanne markedsformer som monopson, bilateralt monopol og bilateralt oligopol behandlet, mere eller mindre udførligt. Endelig skal det nævnes, at bogen ikke holder sig til en rent driftsøkonomisk tankegang, men tillige søger at se problemerne